

Asbestialtistuneen muistilista

Asbesti on merkittävin työelämässä terveydellisiä haittavaikutuksia aiheuttanut aine. Vaikka asbestin käyttö on kielletty, sille altistuneita on edelleen noin 50 000–60 000. Asbestille altistumisen ja sen seurauksena syntyvien sairauksien toteutumisen välillä on pitkä viive, jopa 10–40 vuotta. Siitä johtuen mahdolliset asbestisairaudet tulevat usein esille vasta työelämän päättymisen jälkeen.

Työelämästä pois jäädessään asbestialtistuneen on tärkeää selvittää, kuinka toimia oman tilan seurannan suhteen, koska vastuu seurannasta siirtyy työterveyshuollolta hänelle itselleen. Asbestialtistuneen muistilista on tarkoitettu tukimateriaaliksi altistuneelle itselleen, työsuojeluhenkilöille ja terveydenhuollolle.

Muistilistassa käydään lyhyesti läpi, kuinka toimia, jos epäilee ammattitautia. Lisätietoa saa Hengitysliitto Helin oppaasta Vaarallinen asbesti tai verkosta osoitteesta www.heli.fi/asbestisairaudet. Oppaan asiantuntijana on toiminut Työterveyslaitoksen ylilääkäri Panu Oksa.

Asbestialtistuneiden seurannat

Kansainvälisen työjärjestö ILO:n yleissopimukset nro 139 ja 162, jotka Suomi on hyväksynyt, velvoittavat järjestämään asbestille työssään merkittävästi altistuneille seurantatarkastuksia myös altistumisen päätyttyä. Valtioneuvoston asetus (1485/2001) terveystarkastuksista erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavista töistä ohjaa harkitsemaan altistekohtaisesti terveystarkastuksen järjestämistä työelämästä pois siirtyessä ja opastamaan henkilöä terveystarkastusten jatkotarpeesta. Tällainen tarkistus tulisi tehdä, mikäli edellisestä terveystarkastuksesta on kulunut yli vuosi.

Työterveyshuollon tulisi antaa henkilölle kirjalliset ohjeet jatkotarkastuksia hoitavalle taholle. Kirjassa Terveystarkastukset työterveydenhuollossa, eli niin sanotussa Sinisessä kirjassa, on lomake (ks. liite) esimerkkinä yhteenvedosta työaltistumisen johdosta tehdyistä terveystarkastuksista työstä pois siirryttäessä.

Asbestialtistuneen ja jo ammattitautia sairastavan seurantatarkastukset ovat tärkeitä haitan arvioimiseksi. Asbestisairaudet eroavat toisistaan haitan ja odotettavissa olevan etenemisen suhteen. Haittaa arvioidaan keuhkotoiminnan vajauksen perusteella.

Asbestialtistuneelle muistettavaa

Työterveyshuolto seuraa työelämässä olevia sekä ohjaa työelämästä poislähtevien seurantaa. Työelämästä poispäätyäsi sinun tulee huolehtia seurantakäynneistä itse. Pyydä tähän työterveyshuollosta kirjallinen ohje. Tästä muistilistasta saat neuvoa, mikäli tarvitset tukea seurannan selvittelyssä tai epäilet, kuinka toimia, kun epäilet ammattitautia.

Tarkastuksia tehdään altistumisesta tai sairauden laadusta riippuen. Jos sinulla ilmenee oireita ennen määräaikaistarkastusta, hakeudu lääkärin tutkimuksiin ja hoitoon aiemmin.

Aina, kun olet altistunut ja epäilet sairastumista, kerro asiasta esimerkiksi omalääkärillesi terveyskeskuksessa. Ota tarvittaessa mukaan Hengityслиitto Helin opas Vaarallinen asbesti.

Tee kirjallisesti selvitys työhistoriastasi ja mahdollisesta altistumisestasi asbestille (esimerkiksi täyttämällä asbestialtistumiskyselylomake, www.ttl.fi). Pyydä tarvittaessa Eläketurvakeskuksesta luettelo työpaikoistasi: www.tyoelake.fi tai p. 010 751 4225 arkisin klo 8.00–16.00.

Tupakoinnin lopettaminen on tärkeää, koska se vähentää oleellisesti esimerkiksi keuhkosityövän vaaraa. Tupakoivien asbestityöntekijöiden keuhkosityövän riski voi olla jopa 20–50-kertainen. Tupakoinnin lopettaminen parantaa myös keuhkojen toimintaa esimerkiksi asbestoosipotilailla.

Ammattitautiepäily

Ammattitauti on sairaus, joka on todennäköisesti ja pääasiallisesti aiheutunut työssä fyysisestä, kemiallisesta (esim. asbesti) tai biologisesta tekijästä. Syysuhdetta sairauden ja työn välillä arvioidaan asbestille altistumisen määrän ja sairautesi laadun perusteella. Epäilyn tutkimuskulujen korvaamiseen ei riitä altistuminen, jos sinulla ei ole oireita.

Jos sinulla on oireita ja epäilet niiden aiheuttajaksi aiempaa asbestialtistumista työssä, kerro siitä lääkärin vastaanotolla. Lääkäri arvioi altistumisen määrää ja oireita, tekee tarvittavat tutkimukset ja suunnittelee mahdolliset lisä- ja erotusdiagnostiset tutkimukset oireiden todennäköisen aiheuttajan tunnistamiseksi.

Mikäli sinulla epäilläsi ammattitautia, lääkäri tekee E-lääkärinlausunnon vakuutusyhtiölle. E-lausunnon liitteeksi tarvitaan työhistoriaselvitys. Siihen voit pyytää apua esimerkiksi sairaalan sosiaalityöntekijältä. Lausunto lähetetään siihen vakuutusyhtiöön, jossa viimeinen asbestialtistaminen työ on ollut vakuutettuna. Lääkäri tekee ilmoituksen todetusta ammattitaudista työsuojelupiirille.

Ammattitaudin selvittämisestä aiheutuneet perustellut ja tarpeelliset lääkärintutkimukset sekä matkakulut ovat korvattavia, vaikka sairaus ei osoittaudukaan ammattitaudiksi. Edellytyksenä on, että ammattitautiepäily on ollut perusteltu.

Kun sinulle tehdään esimerkiksi lähete tutkimuksiin, varmista terveydenhuollon henkilöstöltä, että he lähettävät tulokset, lausunnot ja muut asiakirjat aina myös sinulle. Säilytä itselläsi kaikki asbestialtistumistasi koskevat paperit omassa kansiossa. Säilytettäviä asiakirjoja ovat muun muassa:

- työhistoria
- lääkärin lausunnot ja tutkimustulokset
- lähetteet, reseptit
- vakuutusyhtiön kirjeet, päätökset, lisäselvityspyynnöt yms.
- jne.

Vakuutusyhtiö tallentaa paperit omaan arkistoonsa, josta niitä voi tiedustella tarvittaessa.

Ammattitautipäätös

Vakuutusyhtiö lähettää ammattitautipäätöksen kirjallisena. Päätöksestä ilmenee ammattitaudin ilmenemispäivä ja sinulle myönnetyt korvaukset. Ammattitaudin ilmenemispäivä on se lääkärisäkäynnin päivä, jolloin sinua ensimmäisen kerran tutkittiin kyseisen sairauden vuoksi. Se voi olla esimerkiksi ensimmäisen keuhkokuvan tai muun vastaavan tutkimuksen päivämäärä.

Ammattitautiin liittyvät tarpeelliset sairaanhoitokulut, lääkkeet ja matkakulut korvataan. Päätöksestä ilmenee myös muun muassa mahdollinen ansiomenetykskorvaus (päiväraha ja tapaturmaeläke) ja haittaluokka. Jälkimmäinen osoittaa ammattitaudin aiheuttaman lääketieteellisen haitan, joka on muuta kuin työkyvyn alentumista. Haittaluokan mukaan maksetaan haittarahaa, joka korvaa ammattitaudin aiheuttamaa, pysyvää yleistä lääketieteellistä haittaa. Verotonta haittarahaa maksetaan ammattitaudin ilmenemisen vuosipäivästä. Haittarahan suuruus määräytyy henkilön iän ja haittaluokkien (1-20) mukaan, joista haittaluokka 20 on suurin.

Kun sinulla on todettu ammattitauti, sen seurantaan ja hoitoon liittyvät tarpeelliset lääkärikäynnit korvaa vakuutusyhtiö. Jos ammattitaudin hoitoon tarvitaan lääkkeitä, pyydä lääkäriä tekemään reseptiin merkintä, että lääke on tarkoitettu ammattitaudin hoitoon, niin saat lääkkeet maksutta apteekista. Kuntoutuksen korvaamiseen on aina etukäteen pyydettävä vakuutusyhtiöltä maksusitoumus.

Päätöksen saatuaasi voit aina ottaa yhteyttä vakuutusyhtiöön lisätietoja varten. Mikäli olet tyytymätön päätökseen, sinulla on muutoksenhakuoikeus. Päätöksen liitteenä on ohje valituksen laatimiseen. Valitus lähetetään päätöksen tehneelle vakuutusyhtiölle, jolla on oikaisumahdollisuus. Vakuutusyhtiön päätöksestä tehtävä valitus osoitetaan tapaturma-asioiden muutoksenhakulautakunnalle. Mikäli olet tyytymätön tähän päätökseen, osoitetaan valitus siitä vakuutusosikeudelle. Joissain tapauksissa asia voidaan käsitellä korkeimmassa oikeudessa. Muutoksenhakulautakunnassa käsittely kestää noin seitsemän kuukautta, muut käsittelyajat ovat pidempiä.

Ammattitautiisi liittyvät käynnit terveydenhuollossa

Ota ammattitautinumero tai vakuutusyhtiön paperi mukaan mennessäsi ammattitaudin vuoksi tutkimus- hoito- tai seurantakäynnille. Kerro potilastoimistoon ilmoittautuessasi tulevasi seurantakäynnille, ja anna vakuutusnumerosi laskutusta varten.

Keskustele lääkärin kanssa kuntoutuksen mahdollisuudesta. Ota yhteyttä vakuutusyhtiöön mahdollisen maksusitoumuksen saamiseksi. Mikäli Kelan kuntoutus ei ole mahdollista, muista asbestikuntoremonttikurssin mahdollisuus. Kurssista sinulle itsellesi tulevia kustannuksia ovat matkakulut ja omavastuuosuus. Kurssit järjestetään yhteistyössä Suomen Ammattiliittojen Lomajärjestö SAL ry:n ja Hengityслиiton kanssa. Lisätietoa saa osoitteista www.salary.net ja www.heli.fi tai numerosta 020 757 5138.

Suosituksia seurannan järjestämisestä

Kun olet työelämässä, työterveyshuolto seuraa tilaasi, mutta työelämän jälkeen seuranta tehdään avoterveydenhuollossa. Tällöin tärkeä apu on työterveyshuollon hoitavalle taholle antama kirjallinen ohje. Seuraavassa on suosituksia asbestialtistuneen ja asbestisairastuneen seurannan järjestämisestä.

Jos olet altistunut, mutta muutoksia ei ole

Lääkärin harkinnan mukaan sinulle tehdään määräaikaistarkastus kolmen vuoden välein avoterveydenhuollossa (terveyskeskus, oma lääkäri). Se pitää sisällään muun muassa yleisen terveystarkastuksen, keuhkokuvan ja keuhkojen toimintakokeen.

- Jos olet kohtalaisesti tai voimakkaasti altistunut, eikä sinulla ole asbestin aiheuttamia muutoksia tai oireita, voi seurannan suorittaa kolmen vuoden välein avoterveydenhuollossa.
- Lääkäri voi harkita seurantaväliksi 5 vuotta, jos kolmen seurantakäynnin jälkeen ei ole muutoksia.
- Jos asbestin aiheuttamia muutoksia ei ole ilmennyt 30 vuoden sisällä altistumisesta loppumisesta, voidaan harkita seurannan lopettamista.
- Vähän altistuneita, joilla ei ole vaaraa sairastua, ei tarvitse lääketieteellisin perustein seurata

Jos sinulla on asbestiplakki tai olet altistunut ja sinulla on muutoksia keuhkoissa tai keuhkopusseissa

Lääkärin harkinnan mukaan sinulle tehdään määräaikaistarkastus kolmen vuoden välein työlääkätieteen tai keuhkosairauksien poliklinikoilla. Tarkastuksissa seurataan mahdollisen sisemmän keuhkopussinkalvon sidekudostumisen eli viskeraalipleuran fibroosin tai asbestipölykeuhkon eli asbestoosin kehittymistä, tai niiden pahenemista.

Seurantaan kuuluvia tutkimuksia, joita sinulle saatetaan tehdä, ovat keuhkojen röntgenkuvaus (Thorax röntgen), keuhkojen toimintakokeet (spirometria/diffuusiokapasiteetti) ja mahdollisesti tietokonekerroskuvaus (HRCT). Yliopistosairaaloissa toimii pölykeuhkosairauksien asiantuntijaryhmiä, joita voidaan tarvittaessa konsultoida.

- Jos sinulla on niin sanottu plakkitauti eli keuhkopussin paksuuntumia ja altistumisesi on vähäinen, eikä sinulla ole vaaraa sairastua muihin asbestisairauksiin, ei seurantaa lääketieteellisin perustein tarvita. Lääkäri arvioi tämän.
- Jos sinulla on niin sanottu plakkitauti eli keuhkopussin paksuuntumia ja olet kohtalaisesti tai runsaasti altistunut, sinua seurataan työlääkätieteen poliklinikalla tai keuhkotautien poliklinikalla kolmen vuoden välein. Näin voidaan seurata mahdollisen viskeraalipleuran fibroosin ja asbestoosin kehittymistä, joka vaatii voimakasta altistumista.
- Jos seurannassa ei esiinny viskeraalipleuran fibroosia tai asbestoosia 30 vuoteen altistumisen loppumisesta (= kohtuullinen latenssiaika), voidaan seuranta siirtää terveyskeskukseen tai omalääkärille.
- Jos sinulla oleva asbestoosi tai sisemmän keuhkopussinkalvon muutokset pysyvät seurannassa, 2-3 seurantakäynnillä muuttumattomana, voidaan harkita seurannan siirtämistä perusterveydenhuoltoon. Lääkäri arvioi tämän.

Lisätietoa ja lähteet

1. www.ttl.fi
2. Vaarallinen asbesti – opas. Hengityслиitto Heli. Helsinki 2007
3. Nordman H, Oksa P, Karjalainen A, Koskinen H. Asbestisairauksien diagnostiikka ja seuranta. Työ ja ihminen. Tutkimusraportti 28. Työterveyslaitos, Helsinki 2007
4. Työterveystarkastukset työterveyshuollossa. Sininen kirja Työterveyslaitos ja Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki 2006
5. Valtioneuvoston asetus terveystarkastuksista erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavissa töissä (1485/2001)
6. ILO:n yleissopimus nro 139 (Työnteon yhteydessä syöpää synnyttävistä aineista ja tekijöistä aiheutuvien vaarojen torjunta ja valvonta vuodelta 1974)
7. ILO:n yleissopimus nro 162 (Turvallisuus asbestin käytössä vuodelta 1986)
8. Kukkonen S, Karmavalo T. Työtapaturmakirja. Työtapaturmien ja ammattitautien korvaus- ja vakuutusasiat, Finva, Sastamala 2010

Yhteenveto työaltistumisen johdosta tehdyistä terveystarkastuksista työstä pois siirryttäessä

Tarkastettavan nimi _____

Henkilötunnus _____

Osoite _____

Puhelinnumero(t) _____

Sähköposti _____

Ammatti/työn kuvaus _____

ASA-rekisteriin ilmoitettaville tekijöille altistuminen (kalenterivuodet, joina altistunut) _____

Altistumismittausten tulosten yhteenveto (työhygieeniset mittaukset ja/tai biologinen monitorointi) _____

Terveystarkastusten alkamisvuosi ja vuodet, joina tarkastettu _____

Yhteenveto todetuista oireista ja löydöksistä (oirekyselyt, suorituskyky, lab. ja kuvantamis- tm. tutkimusten tulokset) _____

Onko ammattitauti todettu? _____

– Jos on, missä, milloin? _____

Diagnoosi _____

Suositus tarkastusten tiheydestä ja muista terveystarkastusohjeista terveydenhuollon yksikölle, joka tekee tarkastukset jatkossa (voi olla kopio tämän kirjan ohjeesta) _____

Esimerkkejä terveystarkastusten mahdollisista suorituspaikoista, yhteystiedot _____

Työterveysyksikön yhteystiedot _____

Yhteenvedon laatijan allekirjoitus (nimen selvennys) ja päiväys _____